

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ БУДІВЕЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

УДК 697.11

МОДЕЛЮВАННЯ ТЕПЛОВИХ РЕЖИМІВ ВЕРТИКАЛЬНИХ КОЛЕКТОРІВ
КОМБІНОВАНОЇ СИСТЕМИ ТЕПЛОХОЛОДОПОСТАЧАННЯ

І. А. Пономарчук

Отримано рівняння, яке визначає розподілення температури в шарі ґрунту вертикального ґрунтового колектора комбінованої системи теплохолодопостачання. Це дозволяє дослідити кількість теплоти, що може передаватись вертикальним колектором при різних видах періодичного теплового навантаження.

Получено уравнение, которое характеризует распределение температуры в слое грунта вертикального ґрунтового колектора комбинированной системы теплохолодоснабжения. Это позволяет исследовать количество теплоты, передаваемой вертикальным колектором при разных видах периодической тепловой нагрузки.

Equation which characterizes temperature distribution in the bench of footing of the vertical ground catcher of the combined collection warmly and cold delivery is got.

Вступ. Постановка проблеми

Головна тенденція сучасної техніки в системах теплопостачання полягає у зменшенні витрат первинної енергії без зниження і навіть з підвищенням віддачі теплової енергії до кінцевого споживача.

Актуальність роботи обумовлена тим, що споживання теплової енергії для потреб теплопостачання на сьогоднішній день відбувається у вигляді низькопотенційної теплоти, при споживанні високоякісного палива. Пряме перетворення електроенергії в теплову є ще менш ефективним.

З термодинамічної точки зору раціонально використовується паливо тільки на теплоелектростанціях, де високотемпературний теплоносій забезпечує отримання електроенергії, а низькопотенційний забезпечує теплопостачання споживачів. Але при певних обставинах використання теплоелектростанцій є нераціональним.

Аналіз останніх досліджень

При розсередженому розташуванні споживачів найбільш розповсюдженими є використання індивідуальних теплогенераторів і тому все більшого попиту набувають системи теплопостачання з використанням теплових насосів [2], які використовують як низькопотенційне джерело тепла ґрунту.

Формулювання мети досліджень

Метою є дослідження процесів, що характеризують роботу системи теплопостачання з тепловим насосом, яка може бути використана не тільки для теплопостачання, але і для холодопостачання систем кондиціонування повітря [1]. При цьому ґрунтовий колектор теплового насоса буде працювати в режимі періодичного нагрівання та охолодження.

Задачею дослідження є моделювання теплових режимів ґрунтових колекторів комбінованої системи теплохолодопостачання.

Виклад основного матеріалу

Як відомо кількість теплоти, яка проходить через циліндричну стінку, визначається, як [3]:

$$Q = \frac{2\pi\lambda L}{\ln\left(\frac{R_2}{R_1}\right)}(T_1 - T_2),$$

де λ – коефіцієнт теплопровідності матеріалу,
 L – довжина циліндра,
 R_1 та R_2 – відповідно внутрішній та зовнішній радіуси циліндра,
 T_1 та T_2 – відповідно температура внутрішньої та зовнішньої поверхні.
 Це рівняння можна подати також в іншому вигляді

$$Q = \frac{\lambda F}{R_1 \ln\left(\frac{R_2}{R_1}\right)} (T_1 - T_2),$$

де F – площа внутрішньої поверхні циліндра.
 Якщо ввести нову змінну, яка буде визначатись як

$$\delta = R_1 \ln\left(\frac{R_2}{R_1}\right),$$

то температура по товщині стінки буде змінюватися лінійно в залежності від δ . При цьому температура внутрішньої поверхні циліндра при $\delta=0$ буде змінюватись періодично за часом.

Диференціальне рівняння для такого випадку набуде вигляду:

$$\frac{\partial t}{\partial \tau} = a \frac{\partial^2 t}{\partial \delta^2}, \quad (1)$$

де a – температуропровідність матеріалу.
 Це диференціальне рівняння повинні відповідати таким початковим та граничним умовам:

$$\begin{aligned} \tau = 0; & & t = 0; \\ \delta = 0; & & t_0 = u(\tau); \\ \delta \rightarrow \infty; & & t_\infty \neq \infty. \end{aligned}$$

Розв'язок диференціального рівняння буде мати вигляд:

$$t = U(\tau)Y(\delta). \quad (2)$$

Оскільки зміна температури внутрішньої поверхні циліндра здійснюється періодично, необхідною умовою є введення часу τ і просторової складової δ в аргумент тригонометричної функції, що досягається розв'язком для $U(\tau)$ в вигляді експоненти з уявним показником.

При диференціюванні рівняння (2) та розділенні змінних, отримаємо:

$$\frac{U'(\tau)}{aU(\tau)} = \frac{Y''(\delta)}{Y(\delta)} = \pm ik^2. \quad (3)$$

Рівняння (3) можна показати у вигляді двох рівнянь:

$$\begin{aligned} U'(\tau) - (\pm ik^2)aU(\tau) &= 0; \\ Y''(\delta) - (\pm ik^2)Y(\delta) &= 0, \end{aligned}$$

розв'язуючи які отримаємо:

$$t = Ce^{\pm k^2 a \tau} e^{\pm k^2 \sqrt{\pm i} \delta}. \quad (4)$$

Розв'язок (4) може бути подано в чотирьох виглядах, два з яких неможливі з фізичної точки зору, два інших додаються для отримання розв'язку:

$$t = e^{-\sqrt{1/2k\delta}} \left[C_1 e^{+i(k^2 a \tau - \sqrt{1/2k\delta})} + C_2 e^{-i(k^2 a \tau - \sqrt{1/2k\delta})} \right]. \quad (5)$$

Рівняння (5) може бути записано через тригонометричні функції.

$$t = e^{-\sqrt{1/2k\delta}} \left[A \cos\left(k^2 a \tau - \sqrt{1/2k\delta}\right) + B \sin\left(k^2 a \tau - \sqrt{1/2k\delta}\right) \right]. \quad (6)$$

Якщо прийняти

$$\alpha = \operatorname{tg}^{-1} \frac{B}{A} \text{ та } C = \sqrt{A^2 + B^2},$$

тоді рівняння (6) набуде вигляду

$$t = C e^{-\sqrt{1/2k\delta}} \cos\left(k^2 a \tau - \sqrt{1/2k\delta} - \alpha\right). \quad (7)$$

Для визначення сталих A , B і k подаємо функцію $t_0 = u(\tau)$ рядом Фур'є

$$t_0 = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} \left(a_n \cos \frac{2\pi n \tau}{\tau_0} + b_n \sin \frac{2\pi n \tau}{\tau_0} \right). \quad (8)$$

Для початкових умов $\delta=0$ рівняння (5) прийме вигляд:

$$t_0 = A \cos k^2 a \tau + B \sin k^2 a \tau. \quad (9)$$

Аналізуючи рівняння (8) та (9), можна зробити висновок, що

$$\begin{aligned} A &= a_n; \\ B &= b_n; \\ k &= \sqrt{\frac{2\pi n}{a \tau_0}}. \end{aligned}$$

В зв'язку з тим, що температурні коливання в ґрунті будуть відбуватись періодично, можна зробити висновок, що температура в кожній точці також буде змінюватись періодично, коливаючись навколо певного середнього значення, яке буде відповідати стаціонарному розподіленню теплоти в твердому тілі нескінченного розміру і відповідно для цього випадку може бути використано розв'язок, який має вигляд [3]:

$$t = \frac{a_0}{2} \left(1 - \operatorname{erf} \frac{\delta}{2\sqrt{a \tau}} \right). \quad (10)$$

Додаючи рівняння (7) та (10) отримаємо таке рівняння:

$$t = \frac{a_0}{2} \left(1 - \operatorname{erf} \frac{\delta}{2\sqrt{a\tau}} \right) + \sum_{n=1}^{\infty} e^{-\sqrt{n\pi/a\tau_0}\delta} \left[a_n \cos \left(\frac{2\pi n\tau}{\tau_0} - \sqrt{\frac{n\pi}{a\tau_0}} \delta \right) + b_n \sin \left(\frac{2\pi n\tau}{\tau_0} - \sqrt{\frac{n\pi}{a\tau_0}} \delta \right) \right]. \quad (11)$$

Приймаючи до уваги, що ґрунтові колектори працюють зі значними за тривалістю температурними коливаннями, тобто зі значними τ , то в цьому випадку складова $\operatorname{erf} \frac{\delta}{2\sqrt{a\tau}}$ буде спрямовуватись до нуля і приймаючи

$$C_n = \sqrt{a_n^2 + b_n^2} \quad \text{та} \quad \alpha_n = \operatorname{tg}^{-1} \frac{b_n}{a_n}.$$

Рівняння (10) для тривалих теплових коливань буде мати вигляд:

$$t = \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} e^{-\sqrt{n\pi/a\tau_0}\delta} C_n \cos \left(\frac{2\pi n\tau}{\tau_0} - \sqrt{\frac{n\pi}{a\tau_0}} \delta - \alpha_n \right). \quad (12)$$

Висновки

- Отримане рівняння визначає розподілення температури в шарі ґрунту вертикального ґрунтового колектора комбінованої системи теплохолодопостачання. Це дозволяє дослідити кількість теплоти, що може передаватись вертикальним колектором при різних видах періодичного теплового навантаження.

Список використаної літератури

1. Пономарчук І. А. Комбінована система сонячного тепло- та холодопостачання / І. А. Пономарчук // Державний департамент інтелектуальної власності, 16 тр. 2005 р.: бюл. №5.
2. Тепловые насосы. / Д. Рей, Д. Макмайкл. – М.: Энергоиздат, 1982. – 224 с. : ил.
3. Кутателадзе С. С. Основы теории теплообмена. / С. С. Кутателадзе. – М.: Атомиздат, 1979. – 416 с.

Пономарчук Ігор Анатолійович – к.т.н., доцент кафедри теплогазопостачання Вінницького національного технічного університету.